

סימן ט - כניסה לבית ע"ז להצלת חיים

ראשי פרקים:

שאלה

תשובה

פרק א – מקור איסור הכניסה לבית ע"ז

פרק ב – ספיקו של הרשב"א מול ודאו של הרא"ש

פרק ג – בימינו מותר לעבור על איסורי תורה להצלת נוכרי

סיכום

שאלה שהגיעה מאוסטרליה בדואר אלקטרוני

האם רשאי רופא להענות לקריאת חירום (לצורך הענין כל מטפל חירום כגון שרותי הצלה, כיבוי אש וכד') כדי לטפל בחולה שיש בו סכנה שנמצא בתוך כניסה נוצרית?

השואל לא הזדהה בשאלתו הראשונה בצורה מלאה, כך שלא היה ניתן לדעת מי הוא, ומהן ידיעותיו ההלכתיות. משום כך נכתבה תשובה בדרך קצרה (פסחים ג, ב):

"מותר להיכנס לכניסה לצורך הצלת חיים בין של יהודי ובין של גוי. גם לחלל שבת מותר בזמן הזה לצורך הצלת חיים כנ"ל, כפי שפסק הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כשעמו עוד מגדולי הפוסקים."

השואל לא הסתפק בתשובה הקצרה. הוא הזדהה כרב באוסטרליה, והוסיף:

"ברשות הרב אבקש מעט הסבר לתשובתו. לכאורה אין לדמות איסורי שבת שעליהם נאמר וחי בהם ולא שימות בהם וא"כ ישנה מצוה וחובה לחלל שבת להציל נפש וכן משום איבה להציל את שאינו בן ברית. אך מנין לנו לענין זה שלכאורה הוא ביהרג ואל יעבור, שהרי בכל מתרפאין חוץ מע"ז וכו', וכשם שאין מתרפאין אין מצילין בהם נפשות. ואף באביזרייהו אמרינן יהרג ואל יעבור. ושמא משום איבה שרי (וזה שייך רק באינו יהודי?) אודה לכבוד תורתנו באם ישיב לי מקורו".

נשלחה תשובה יותר מפורטת לרב השואל, המובאת להלן עם כמה השלמות.

תשובה

פרק א. מקור איסור הכניסה לבית ע"ז

יש שתי סיבות (עם גדרים שונים) לאיסור להכנס לבית ע"ז.

האחת: המשנה במסכת עבודה זרה, יא, ב והברייתא שם יב, א, שנפסקה להלכה בשו"ע (י"ד קמט, א; י"ד קנא): "מצוה להתרחק מדרך ע"ז ארבע אמות". הטעם מבואר בראשונים: מפני החשד. וכתבו ראשונים ואחרונים (ריטבא ע"ז שם, רשב"א הובא בטור י"ד קמט) שק"ו שמטעם זה אסור להכנס לבית עבודה זרה עצמו.

השניה: המבנה של בית ע"ז והציוד שבתוכו דינם כמשמשי ע"ז, והם אסורים בהנאה מן התורה. (ראה ש"ך י"ד קמה, סק"ט; ט"ז שם ס"ק ו).

לעניננו – בעיית איסור ההנאה איננה נוגעת לנושא השאלה, כי צוות רפואי הבא להציל איננו נהנה בדרך כלל ממשמשי הע"ז. ואם ההנאה באה בעל כורחו – יש לדון כאן ע"פ סוגיית פסחים כה, ב – כו, ב¹.

לגבי איסור הכניסה לבית ע"ז משום חשד: הטענה כי אולי לא מדובר כאן בבית ע"ז – אינה נכונה. שהרי מבואר בפוסקים (ראה בשו"ת יביע אומר חלק ב, י"ד, סימן יא; חלק ז', י"ד, סי' יב; ציץ אליעזר, חלק יד, סי' צ"א), שדין כניסה נוצרית כדין בית ע"ז.

פרק ב. ספיקו של הרשב"א מול ודאו של הרא"ש

והנה, הרשב"א שהובא בטור י"ד קמ"ט הסתפק וכתב שאפשר שגם במקום פיקוח נפש אסור להכנס לבית ע"ז. אך ספקו של הרשב"א פשוט הוא לרא"ש. בשו"ת הרא"ש כלל יט אות יז, מפורש להלכה שמותר להמלט לתוך בית ע"ז במקום של פיקוח נפש, ודבריו הובאו שם בשלטי הגיבורים על הר"ף בסוגיית ע"ז יב, א. ובמיוחד, שהריטב"א שאף הוא כתב שפיקוח נפש לא דוחה איסור כניסה לבית ע"ז, הסביר זאת בכך שאין דרך להכנס לבית הע"ז אלא למטרות ע"ז. ואילו כניסה להצלת חיים ניכרת שאיננה כזו כלל וכלל. (ראה טויו"ד ריש סי' קמט, מה שהביא בשם הירושלמי ע"ז פ"א סוף ה"ד לגבי בני העיר).

וכדברי הרא"ש מפורש בדברי רבי טרפון. בתוספתא שבת פ"ד אמר רבי טרפון: "...שאפילו הרודף רודף אחרי נכנסתי לבית עבודה זרה ולא נכנסתי לביתה [של מינים] וכו'". ובגמרא שבת, קטז, א, אמר רבי טרפון: "...שאפילו אדם

1. ואולי יש לדון כאן גם בדברי הגמ' (בבלי, יומא פד, ב; ירושלמי, שבת פ"ג ה"ו) לגבי תינוק שנפל לים שפורש מצודה ומעלהו ואע"פ שמעלה דגים עמו. ובירושלמי מפורש אע"פ שמתכוין להעלות דגים עמו. וראה ברשב"א ובר"ן על הר"ף על משנת ישב האחד על הפתח (שבת פרק האורג).

רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו, נכנס לבית עבודה זרה ואין נכנס לבתיהן של אלו, וכו'."

וכן פסק בשלחן ערוך יורה דעה סימן קנז, סעיף ג: "מי שנתחייב מיתה מותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו". ובהגהות הגר"א שם ס"ק כ"ו ציין לדברי ר' טרפון בשבת קטז, עיי"ש.

לכן להלכה: פיקוח נפש דוחה איסור כניסה לבית ע"ז כפסקו הברור של הרא"ש בתשובה, וכן משמע משו"ת [שבילי] (שיבולי) דוד, הובא בדרכי תשובה י"ד סוף סימן קנד, שאוסר כניסה לבית תפלתם אפילו בחשש איבה, בכל זאת איננו אוסר הכניסה במקום פיקוח נפש. וכן פסק להלכה בשו"ת יביע אומר חלק ב, י"ד, סימן יא, וכן עמא דבר. כך נהגו ע"פ גדולי ישראל גם בימי השואה (ראה שו"ת ממעמקים לרב אפרים אושרי, חלק א, סימן לא). וכן פסקו להלכה הטור והשו"ע, וכן נכון לנהוג למעשה.

פרק ג. בימינו מותר לעבור על איסורי תורה להצלת נוכרי

לגבי ההיתר לעבור על איסורי תורה להצלת נוכרי, ראה נשמת אברהם (מהדו"ק, כך רביעי, חלק או"ח, של, סוף ס"ק ב) וז"ל:

"עייין בנשמת אברהם בחלק או"ח, כך א, או"ח ס"י של סק"ו, שהיום מחללין את השבת עבור נכרי שנמצא במצב של סכנת נפשות משום איבה.

ואפילו אם הוא נמצא לבד עם החולה, כגון גר שנמצא לבד עם אביו שפתאום איבד את הכרתו והסתכן, וברור שאין כאן משום איבה, בכל זאת, אמר לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א, שאעפ"י שמעיקר דינא דגמרא אין מחללין עליו את השבת, האידנא חייבים לחלל בגלל הסיכון אפילו הקטן ביותר, מפני שעלולים הדברים להגיע לסכנת איבה ולפקוח נפש של רבים."

סיכום

- א. מותר להיכנס לכניסה לצורך הצלת חיים בין של יהודי ובין של גוי.
- ב. בזמן הזה מותר גם לחלל שבת לצורך הצלת חיים כנ"ל, כפי שפסקו גדולי הפוסקים, ביניהם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

